

ДЗЯРКАМІДУК БССР
Арганізацыйна-метадычны цэнтр
па выданню гісторыка-дакументальных хронік
"ПАМЯЦЬ"

Табачка Сяргей
Крамоль

22741

г. Шевченко В. Ч.

16.10.91. *[Signature]*

РЕКАМЕНДАЦЫІ
па збору матэрыялаў і напісанню
гісторыка-дакументальных хронік
"ПАМЯЦЬ"

Вход.
16. 694/02-23
9/23

АРГАНІЗАЦЫЯНА-МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ
ПА СТВАРЭННЮ РУКАПІСАЎ ГІСТОРЫКА-ДАКУМЕНТАЛЬНЫХ ХРОНІК
"ПАМЯЦЬ"

Выпушчаныя выдавецтвам "Беларуская Савецкая Энцыклапедыя" імя Петруся Броўкі гісторыка-дакументальныя хронікі "Памяць" па Шумілінскім, Талачынскім, Бярозаўскім, Ляхавіцкім і Быхаўскім раёнах даюць магчымасць абагульняць пэўны становачы вопыт /і адмоўны/ па стварэнню рукапісаў гэтага 130-томнага выдання і выказаць асноўныя парадкі абласным арганізацыяна-метадычным цэнтрам, а таксама гарадскім і раённым камісіям і іх актывістам па збору, сістэматызацыі і апрацоўцы матэрыялаў для рукапісаў хронік.

Канцэпцыя сярэдняга многатомнага выдання і яго жанр -- гісторыка-дакументальныя хронікі, якія чытачы вобраза на звалі "эмацыянальнымі энцыклапедыямі" гарадоў і раёнаў рэспублікі, вымагаюць пэўных кірункаў у пошуку матэрыялаў і арганізацыі іх у рукапісы. Дыктуе свае патрабаванні і структура кніг, асноўны арганізуючы пачатак, якіх з'яўляюцца раздзелы, пададзеныя ў адпаведнасці з прынятай на сённяшні дзень гістарычнай перыядызацыяй. /Для Заходніх раёнаў Беларусі ўводзіцца яшчэ і перыяд барацьбы народа за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне/. Кожны раздзел, ад першага, прысвечанага археалогіі, да апошняга, прысвечанага сучаснасці, пачынаецца абагульняючым нарысам, даюцца фрагменты з летапісаў, дакументы, матэрыялы з рукапісных кніг і старадрукаў, а таксама з кніг пазнейшых эпох, якія асвятляюць падзеі на тэрыторыі пэўнага раёна, горада, населенага пункта. Важнае месца ў кнігах можа заняць хроніка падзей, складзеная паводле матэрыялаў з мясцовых газет і часопісаў. Узбагачаюць хронікі біяграфіі знакамітых людзей краю, што ўнеслі найбольшы ўклад у развіццё эканомікі, навукі, культуры, літаратуры, мастацтва, асветы, аховы здароўя і інш., якія вызначаліся за дзяржаўнай, дыпламатычнай, вайскавай і іншых службах.

У хронікі метаэгодна ўключаюць радаводы знакамітых беларускіх родаў і выдатных людзей Айчыны, пачынаючы з глыбокай старажытнасці, княжацкіх, баярскіх, шляхецкіх родаў, прадстаўнікі якіх пакінулі добры след у гісторыі Беларусі, яе эканоміцы, навукі і культуры, а таксама імёны выдатных людзей, што па волі лёсу апынуліся за межамі Беларусі і СССР. Расказаць пра іх дзейнасць і яе значэнне для Айчыны.

Такім чынам, канцэпцыя, структура і характар выдання арыентуюць збіральнікаў і рэдактараў матэрыялаў для хронік на канкрэтныя крыніцы інфармацыі і навуковыя ўстановы, што маюць спецыялістаў, якія могуць забяспечыць заказ як на пошук дакументаў, так і напісанне артыкулаў і нарысаў. Гэта, вядома, не выключае і таго, што такую работу могуць зрабіць добра падрыхтаваныя энтузіясты з мясцовай інтэлігенцыі -- настаўнікі, краязнаўцы-аматары, бібліятэкары, супрацоўнікі мясцовых музеяў і асабліва пісьменнікі-землякі.

I. Асноўныя крыніцы матэрыялаў па старажытнасці знаходзяцца ў Цэнтральным дзяржаўным гістарычным архіве БССР у Мінску і Гродне і Дзяржаўным гістарычным музеі БССР, а таксама ў абласных гістарычных і краязнаўчых музеях, якія ў большасці маюць картатэку геаграфічных і іменных паказальнікаў па гарадах і раёнах Беларусі. Пры адсутнасці ў горадзе ці раёне падрыхтаваных людзей, якія маглі б самі весці пошук і апрацоўваць знойдзенае, рэкамендуецца заключаць дагаворы паміж райвыканкамі ці райвыканкамі і супрацоўнікамі навуковых інстытутаў, кафедр ВНУ, архіваў і музеяў на пошук неабходных матэрыялаў і дакументаў, а таксама напісанне ўступных артыкулаў і нарысаў да першых раздзелаў -- археалогіі, сярэднявечча, перыяду новай гісторыі.

Пэўныя матэрыялы -- старажытныя карты, планы горадоў, геральдыка, сфратыстыка, генеалогія, інвентары кіруючай эліты сярэднявечча, рэчывы іканаграфія і архітэктура, гістарычныя дзведкі па населеных пунктах, рэках, лясах, урочышчах, першым упамінанні населенага пунк-

та і яго сацыяльна-эканамічным развіцці, урункі з летапісаў і літаратурных твораў, якія адносяцца да пэўнага горада ці раёна, -- могуць быць заказаны аб'яднанню гісторыкаў пры Інстытуце гісторыі АН БССР "Артифекс".

Трэба імкнуцца да таго, каб заказан на матэрыялы, асабліва нарысы, у найбольшай ступені адпавядалі канцэпцыі і структуры выдання і былі абмежаваны неабходным для кнігі аб'ёмам. Не пашкодзіць заўсёды памятаць, што "падрадчыкі" могуць прадаць "заказчыкам" і такія матэрыялы, якія ў кнігу не стануць ці будуць такімі доўгімі і "рыхлымі", што іх даявізаванне перарабляць, перааказваць. У рабоце з "падрадчыкамі" варта карыстацца такой формай кантролю за зместам матэрыялаў, як іх рэцэнзаванне высокакваліфікаванымі спецыялістамі з навуковых устаноў і цэнтраў па выданню хронік "Памяць".

Варта мець на ўвазе, што Дзяржаўны гістарычны архіў ССРС і Дзяржаўны гістарычны музей ССРС захоўваюць надзвычай важныя дакументы і матэрыялы па Беларусі XVII-XIX стагоддзяў. Варта абследаваць аналагічныя ўстановы Ленінграда і асабліва Вільні. У архівах апошняй захоўваецца больш за 600 тамоў "Літоўскай метрыкі", архівы беларускіх магнатаў і многія калекцыі беларускіх кніг, газет і этнаграфічных экспанатаў.

Трэба знаходзіць агульную мову з праваслаўнай, каталіцкай і іншымі канфесіямі на Беларусі, каб з іх дапамогай убагачаць рэкапісы пэўнымі дакументамі, у тым ліку і звесткамі па гісторыі як саміх рэлігій, так і іх храмаў і іншых збудаванняў на тэрыторыі горада ці раёна. Гэта дасць магчымасць, у першую чаргу, набыць матэрыялы па развіцці адукацыі, дзейдства, іканалісу і мызанлісу, выявіць выдатных майстроў з народа, аддаць належнае дзеячам культуры і асветы як з ліку дзеячаў царквы, так і з ліку дзяржаўных дзеячаў беларускага сярэднявечча.

Праа бібліяфілаў-аматараў, даследчыкаў кнігі, супрацоўнікаў бібліятэк і кнігасховішчаў трэба шукаць літаратуру, з якой можна было б перадрукаваць фрагменты для гісторыка-дакументальных хронік "Памяць". Пры неабходнасці трэба выкарыстаць дакументы і літаратуру, што асвятляць войны Вялікага княства Літоўскага з Рускай дзяржавай, польска-рускіх войнаў, руска-шведскай /нашасце Карла XII/ і французска-рускай /нашасце Напалеона/. Заслугоўваюць пількай увагі стваральнікаў рукапісаў хронік "Памяць" палітыка ў адносінах да Беларусі князя Маскоўскага Івана Васільевіча, Івана Грознага, імператрыцы Екацярыны II, Пятра I і іншых Расійскіх імператараў, а таксама іх намеснікаў на Беларусі.

Кнігі "Памяць" многіх раёнаў Беларусі могуць і павінны ўзбагаціцца матэрыяламі і звесткамі пра грамадска-палітычныя рухі сялянскія паўстанні на Беларусі супраць навалы як з Захаду, так і з Усходу. Не трэба абмінаць гвалтоўніцкую дзейнасць на Беларусі фельдмаршала Суворова, генерала Мураўёва, генерал-губернатара Курлова і іншых катаў, што ў крыві тапілі сялянскія паўстанні на чале з Кастусём Каліноўскім, Андрэем Касцюкам і інш. /Памяць павінна быць праўдзівай і аб'ектыўнай. І гэта тычыцца не толькі першых раздзелаў гісторыка-дакументальных хронік "Памяць"/.

2. Найбагацейшыя крыніцамі матэрыялаў і дакументаў да раздзелаў хронік, што асвятляюць дакастрычніцкія, кастрычніцкія і паслякастрычніцкія падзеі на Беларусі, з'яўляюцца фонды архіваў Кастрычніцкай рэвалюцыі СССР і БССР і фонды дзяржаўных гістарычных і краязнаўчых музеяў Беларусі, часопісы і газеты перадрэвалюцыйнага і паслярэвалюцыйнага часоў, многатомныя зборнікі дакументаў: "Дакументы і матэрыялы па гісторыі Беларусі", "Борьба за советскую власть в Белоруссии", "Великая Октябрьская социалистическая революция в Белоруссии" і інш., хаця матэрыялы, узятые са зборнікаў дакументаў, патрабуюць удкладнення і правэркі ў адпаведных архівах, бо не выключае, што

пры складанні зборніка яны маглі падвергнуцца скарачэнню ці рэдагаванню з ідэалагічных ці іншых меркаванняў.

Газеты, часопісы і кнігі тых часоў у найбольш поўных камплектах захоўваюцца ў дзяржаўнай бібліятэцы імя У. І. Леніна, ва ўрадавай бібліятэцы імя М. Горкага ў Мінску. Газеты і часопісы, што не захаваліся ў Мінску, можна знайсці ў Дзяржаўнай бібліятэцы імя У. І. Леніна у Маскве і Дзяржаўнай бібліятэцы імя Салтыкова-Шчадрына ў Ленінградзе. Асаблівую ўвагу пажадана звяртаць на публікацыі ў губернскіх газетах, беларускамоўных выданнях "Наша ніва", "Наша доля" і інш., дзе гаворыцца пра падзеі ў раёне. Усе гэтыя матэрыялы варта змяшчаць пад рубрыкамі "Гісторыя газетным радком", "Гартаючы падшыўкі", "Газеты паведамлялі" і г. д. Шмат матэрыялаў пра падзеі на Беларусі ў гады першай імперыялістычнай вайны /асабліва пра беганства і рэвалюцыйны падзеі ў войску/ захоўваецца ў фондах Дзяржаўных гістарычных архіваў СССР і БССР, а таксама ў архівах Кастрычніцкай рэвалюцыі. Варта звярнуцца і да фондаў грамадзянскай вайны.

Варта прысвяціць асобныя нарысы актыўным удзельнікам Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, пры гэтым не забыць і іншых удзельнікаў названых падзей.

Жанр хронікі вымагае больш ці менш падрабязнага асвятлення партызанскай вайны ў Беларусі супраць нямецкіх і польскіх акупантаў, дзейнасці бальшавіцкіх і іншых нацыянальна-патрыятычных партый і групоек.

Важна аб'ектыўна паказаць складанасць, супярэчлівасць развіцця падзей, трагізм, пакуты народа, якія прынеслі яму рэвалюцыі і войны, асабліва грамадзянскай, калі на розныя бакі баі-сказаў знаходзіліся парэдка браты, бацькі і дзеці.

Важна пры асвятленні гэтага раздзела гісторыі выкарыстаць наважнейшыя даследаванні гісторыкаў, шматлікія факты, што сталі вядомымі ў апошні час, гістарычныя канцэпцыі, вываденыя ад ідэалагічных надзеяванняў.

Нельга абысці ўвагай няпростыя пытанні, звязаныя з нацыянальна-вызваленчым рухам, прагрэсіўныя плынь якога садзейнічала фарміраванню нацыянальнай самасвядомасці беларускага народа ў перыяд падрыхтоўкі і здзяйснення Кастрычніцкай рэвалюцыі на Беларусі.

У сувязі з ажыццяўленнем ідэі беларускай дзяржаўнасці, вырашэннем нацыянальнага пытання, у новым святле неабходна разглядаць дзейнасць такіх гістарычных асоб, як Кнорын, Мясніцаў, Ландар, Калмановіч, Алібегаў і інш., хто выступаў супраць незалежнасці беларусаў, супраць іх мовы, культуры. Матэрыялы аб гэтых асобах можна знайсці ў партархіве ЦК КПБ, у працах гісторыкаў М. Сташкевіча, Л. Лыча, А. Пітова, М. Іванова, у гістарычных раманах Г. Далідовіча і інш.

Асобны раздзел трэба прысвяціць 20-м гадам -- перыяду беларусізацыі, Адраджэння, росквіту нацыяльнай навукі і культуры. Паказаць усё гэта на прыкладах пэўных раёнаў.

3. Раздзелы кнігі, прысвечаныя паслярэвалюцыйнаму перыяду, ёсць шырокая магчымасць узбагаціць не толькі за кошт дакументаў і публікацый у мясцовай прэсе, але і ўспамінамі жывых удзельнікаў падзей. Вельмі важна не дапусціць у кнізе аднабаковага асвятлення падзей, скажам, калектывізацыі. Не варта захапляцца і залішняй палітызацыяй таго, што адбывалася. Аб'ектыўнасць і навуковасць у рабоце патрабуюць раскрыцця прычын і сутнасці масавых рэпрэсій на Беларусі. У кнізе павінна быць адведзена пэўнае месца не толькі ўспамінам пра тыя горкія часы, але і спісам рэабілітаваных грамадзян горада ці раёна.

Важна, каб нарысы да гэтых раздзелаў праўдзіва асвятлялі сацыяльна-эканамічныя змены ў горадзе ці раёне пасля рэвалюцыі. Вопыт стварэння хронік паказвае, што гэтыя звесткі лепш за усё падаваць праз лёсы людзей, іх удзел у развіцці эканомікі, навукі, культуры, асветы і інш.

Да гэтага раздзела дадаюцца спісы воінаў, ураджэнцаў Беларусі, якія загінулі у час ваеннага канфлікту на КВЖД, у грамадзянскай вайне ў Іспаніі, пры вызваленні Заходняй Беларусі і Заходняй Украіны, на савецка-фінскай вайне. Звесткі пра іх дасылае па запыхах камісій архіў Міністэрства абароны СССР. Звесткі можна запыхаць і праз рэспубліканскі ваенкамат.

Асобна даюцца спісы рэабілітаваных грамадзян БССР, якія загінулі ў турмах і лагерах у часы незаконных рэпрэсій 20--50-х гадоў. Гэтыя спісы знаходзяцца ў Пракуратуры БССР, КДБ і камісіях па рэабілітацыі. Дарэчы, Архіўнае ўпраўленне пры СМ БССР рыхтуе гэтыя спісы да публікацыі асобнымі кнігамі "Памяці". Есць дамоўленасць на тое, каб Архіўнае ўпраўленне дзялілася сваімі звесткамі з тымі, хто іх запросіць, на падставе працоўнага пагаднення за іх полук і падрыхтоўку паміж райвыканкамамі ці гарвыканкамамі і Архіўным ўпраўленнем па ўстаноўленых дзяржаўных расцэнках.

4. Для раёнаў Заходняй Беларусі перадваенны перыяд быў перыядам гераічнай барацьбы насельніцтва за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, захаванне і развіццё сваёй культуры і роднай беларускай мовы. Напоўніць гэты раздзел багатай і хваляючай інфармацыяй ёсць усе падставы і магчымасці. Да паслуг складальнікаў рукалісаў кнігі "Памяць" беларускія энцыклапедыі, зборнікі дакументаў, часопісы і газеты тых часоў. І, безумоўна, успаміны жывых удзельнікаў падзей, кіраўнікоў падполля, пісьменнікаў, журналістаў, радавых падпольшчыкаў, што былі ў густыні рэвалюцыйных падзей у Заходняй Беларусі.

Вялікае колькасць каштоўных дакументаў, матэрыялаў перыядыкі і даследаванняў, спісаў партызан і падпольшчыкаў, якія загінулі, знаходзіцца ў Цэнтральным партыйным архіве Кампартыі Беларусі і фондах абласных музеяў.

У гэтым раздзеле важна паказаць і больш шырока асветліць дзейнасць на тэрыторыі раёна іншых грамадскіх арганізацый, акрамя КПЗБ, маюцца на ўвазе БСРГ, ТБШ і інш., якія таксама змагаліся за нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне народа Заходняй Беларусі.

Варта падрабязней расказаць пра эканамічны і духоўны стан жыцця на тэрыторыі Заходняй Беларусі, пра знакамітых землякоў таго перыяду, пра ахвяры польскай дэфензывы, а таксама пра ахвяры НКВС і тых, хто ўцякаў у Савецкую Беларусь, а трапляў у сумна вядомы ГУЛАГ.

Негэта пакінуць без увагі землякоў, якія загінулі ў абарончай вайне, якую вяла супраць гітлераўскай Германіі Польшча ў 1939 годзе. Для іх можна скласці асобны спіс.

5. Раздзел, прысвечаны падзеям Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі горада ці раёна Беларусі, будзеца па той жа метадцы, што і іншыя: нарыс, дакументы, вытрымкі з навуковых даследаванняў, мемуараў, успаміны былых салдат і афіцэраў, партызан і падпольшчыкаў, вязняў канцлагераў, сведкаў трагічных падзей, відавочцаў масавых расстрэлаў і інш.

Раней, чым прыступіць да збору матэрыялаў пра франтавыя падзеі на тэрыторыі Беларусі ў 1941-1944 гадах, неабходна высветліць, якія вайсковыя злучэнні і асобныя падраздзяленні ўдзельнічалі ў баях на тэрыторыі раёна. З тымі, што не расфарміраваны, трэба ўсталяваць сувязь і выкарыстаць іх музеі і летапісы. У гэтым плане асабліва вялікую цікавасць уяўляе гісторыя вайсковых злучэнняў, якім надалены найменні беларускіх гарадоў. Пра расфарміраваныя вайсковыя злучэнні можна знайсці матэрыялы ў Надольскім ваенным архіве Міністэрства абароны СССР. Дарэчы, сярод дакументаў ёсць шмат прадстаўленняў салдат і афіцэраў да ўрадавых узнагарод, якія яны не атрымалі і, вядома ж, спісы тых, хто загінуў у баях з ворагам. Каштоўнымі крыніцамі інфармацыі з'яўляюцца дывізіённыя, карпусныя і армейскія

газеты, мемуары военачальнікаў, навуковыя даследаванні ваенных гісторыкаў, ваенныя энцыклапедыі і даведнікі, звесткі Савінфармбюро.

Матэрыялы, дакументы, спісы тых, хто загінуў, мемуары і навуковыя даследаванні па партызанскім руху і падпольнай барацьбе, а таксама звесткі пра зверствы фашыстаў на Беларусі знаходзяцца ў Цэнтральным архіве Кампартыі Беларусі.

Вельмі важна пазнаёміцца з архівамі, асабліва са справаздачамі партызанскіх злучэнняў, брыгад і асобнадзейных атрадаў. Яны даюць багатыя і падрабязныя звесткі пра партызанскую і падпольную барацьбу. Уяўляюць цікавасць баявыя даённікі, данясенні разведчыкаў і падпольшчыкаў, партызанскі друк, насценныя газеты, баявыя лісткі, нямецкія дакументы. Нарысы, дакументы, апісанне паасобных баёў і падзей знаходзяцца таксама і ў Цэнтральным партархіве.

Пра масавыя забойствы, знішчэнне гарадоў і вёсак, рабаўніцтва, вываз моладзі на работы ў Германію найлепшая крыніца -- пратаколы "Надзвычайнай камісіі па расследаванні злачынстваў нямецка-фашысцкіх захопнікаў на тэрыторыі Беларусі. Іх копіі захоўваюцца ў абласных дзяржаўных архівах. Гэтыя пратаколы ўтрымліваюць звесткі пра канкрэтных людзей, што былі загублены фашыстамі. Асвятляюцца ў пратаколах і абставіны, пры якіх знішчаліся людзі. Важная крыніца інфармацыі-ўспаміны сведкаў тых падзей /гл. артыкулы ў кнігах "Памяці" пад рубрыкай "Гарэлі ў агні вёскі" -- па ўзору кнігі "Я з вогненнай вёскі" і інш. /.

Да раздзела дадаюцца спісы: воінаў, што загінулі пры абароне і вызваленні горада ці раёна; воінаў-землякоў, што загінулі на франтах Вялікай Айчыннай вайны і ў вайне з Японіяй; спісы партызан і падпольшчыкаў; мірных жыхароў раёна ці горада.

Спісы воінаў-землякоў, партызан і падпольшчыкаў, мірных жыхароў збіраюцца ў час падворных і пакватэрных абходаў. Найлепі гэтую работу робяць агітатары, прымеркаваўшы яе да складання спісаў выбаршчыкаў ці ўдзельнікаў рэферэндумаў. Добра зарэкамендавала сябе прак-

тыка друкавання спісаў загінуўшых у мясцовых газетах. Звычайна грамадзянамі ўносяцца многія ўдакладненні і далаўненні. Ды і які-небудзь азраднік не здолее трапіць на старонкі кнігі.

6. Апошні раздзел хронікі ахоплівае перыяд ад заканчэння Вялікай Айчыннай вайны да нашых дзёнаў. Ён, як і іншыя раздзелы, мае нарыс і "пасобны" матэрыял, што сведчыць пра страты горада ці раёна ў вайне, гераізм людзей пры аднаўленні гаспадаркі і развіцці эканомікі, культуры, адукацыі, аховы здароўя ў раёне ці горадзе. У ім асобнымі раздзеламі /артыкуламі/ даюцца звесткі пра тэатры, самадзейныя творчыя калектывы, пісьменнікаў, мастакоў, навукоўцаў, дзеячаў культуры, асоб, якім прысвоены ганаровыя званні або прысуджаны дзяржаўныя прэміі і інш. Асобна вылучаюцца Героі Сацыялістычнай Працы. Дзесяць разгорнуты спіс працаўнікоў, што ўдасцелены высокіх урадавых узнагарод.

Разгорнутым спісам увекавечваюцца воіны Савецкай Арміі і МУС СССР, якія загінулі ў Карэі, В'етнаме, Егіпце, Алжыры, на Кубе, у Конга, Венгрыі, Чэхаславакіі, Афганістане і ў міжнацыянальных канфліктах на тэрыторыі СССР, а таксама пры выкананні іншых службовых абавязкаў.

У раёнах, што пацярпелі ад Чарнобыльскай катастрофы, даюцца артыкулы пра кожны населены пункт, які пакінулі людзі. Неабходна не толькі зафіксаваць гісторыю гэтых памерлых вёсак, але і ўказаць, у якія мясціны перасяліліся людзі. /Добра было б мець у запасе і спісы перасяленцаў/.

Варта даць таксама невялікія звесткі пра тых, хто загінуў у мірны час, праявіўшы мужнасць у складаных абставінах /на пажары, пры затрымцы злачынцаў, пры выратаванні тапельнаў і г. д. /

Варта выкарыстоўваць у гэтым падраздзеле газетныя і часопісныя публікацыі пра Чарнобыльскую катастрофу і іншыя трагедыі, успаміны людзей, паэтычныя творы, жывапісныя і графічныя работы мастакоў, фотаздымкі і інш.

Сыходзячы з вопыту работы над кнігамі, якія выйшлі з друку, варта мець на ўвазе, што ў іх надзвычай мала /за выключэннем кнігі па Ляхавіцкім раёне /дадзена матэрыялаў пра гісторыю культуры, пра этнаграфію, архітэктур, развіццё адукацыі ў XVI-XIX стагоддзях пра фальклорна-этнаграфічныя асаблівасці рэгіёна. Многія матэрыялы залішне палітызаваныя, а кніжкі ў цэлым збедненыя, бо ў іх не трапіла многае з гісторыі раёнаў, асабліва са старажытных часоў. Не даваліся, альбо ў назначнай ступені прыводзіліся матэрыялы пра магнаты, баярскія, шляхецкія роды і іх уплыў на эканоміку, палітыку, культуру краю, не выкарыстоўваліся радаслоўныя гістарычныя асоб. Не ў поўнай меры асвятляўся не толькі гераізм, але і трагізм народа ў часы паўстанняў і рэвалюцый, вайнаў і масавых рэпрэсій. Далёка не пра ўсіх знакамітых выхадцаў з раёнаў дадзены ў кніжках звесткі.

Сваім зместам гісторыя беларускага народа скіравана ў агульначалавечую гісторыю. Гэта важна не забываць пры напісанні кніг "Памяць". Па думцы яны не павінны быць толькі вузкамесцовыя, "правінцыйныя". Калі гісторыя пэўнага раёна будзе разглядацца ў кантэксце гісторыі беларускага народа і агульначалавечай гісторыі, гэта пойдзе толькі на карысць выданню.

І ў заключэнне. Не трэба глядзець на гэтыя арганізацыйна-метадычныя рэкамендацыі як на догму, а тым больш як на вычарпальную "железную" інструкцыю. Гэта толькі нейкая канва з вопыту, што набыты на першых кніжках. Ні адна кніга са 130 залічаных па зместу не будзе падобная на другую. Галоўнае, захаваць агульную структуру кніг. Багацце ж іх зместу будзе залежаць ад старанняў і сумленнасці тых, хто над імі папрацуе. Саме небяспечнае -- не дапусціць паспешлівасці і абязканасці ў рабоце, не нарабіць фактычных памылак і не пакінуць на-за ўвагай істотнае, цікавае, з чаго і складаецца прадзівае чалавечая гісторыя.

х х х

Абласныя камісіі па стварэнню гісторыка-дакументальных хронік "Памяць" перад тым, як перадаваць рукапісы ў Рэспубліканскі арганізацыйна-метадычны цэнтр, разглядаюць іх і даюць заключэнне па якасці матэрыялу. Рэспубліканскі арганізацыйна-метадычны цэнтр таксама разглядае рукапісы, дае заключэнне, а пры неабходнасці рэцэнзуе сам або перадае на рэцэнзію высокакваліфікаваным спецыялістам. У гэтым выпадку работа рэцэнзентаў-навукоўцаў аплатаецца адпаведным выдавецтвам.

х х х

Вопыт адносна тыражу кніг "Памяць" сведчыць, што самым аптымальным з'яўляецца тыраж, які складае адну трэцюю частку ад насельніцтва раёна. Калі ж спісы ахвяр войнаў перавышаюць 10 тысяч чалавек, тыраж можа складаць адну другую. Прыклад -- Талачынскі раён. Тут закуплена прадпрыемствамі, калгасамі і саўгасамі і падарана насельніцтву ад імя Савецкай улады 20 тысяч кніг на 40 тысяч насельніцтва.

ПРИКЛАДНАЯ СТРУКТУРА

ГІСТОРЫКА-ДАКУМЕНТАЛЬНЫХ ХРОНІК "ПАМЯТЬ"

/план-праспект/

Даведка пра раён: геаграфічнае размяшчэнне, плошча, на селіштва, у т.д. у райцэнтры, буйныя населеныя пункты, колькасць сельсаветаў, населеных пунктаў, рэльеф мясцовасці, рэкі, азёры, вадасховішчы, лясы, плошчы пад ворывам, лугамі і г.д., карысныя выкапні, клімат, кароткая эканамічная характарыстыка раёна, шляхі зносін і інш.

Карта раёна.

1. РАЗДЗЕЛ

1. Зямля нашых продкаў -- уступны нарыс, прысвечаны археалагічнаму мінуламу рэгіёна. Уключае: карту археалагічных помнікаў мясцовасці; звесткі пра плямёны, што жылі тут; могілнікі і курганы; фрагменты даследаванняў вучоных па археалогіі раёна; здымкі археалагічных знаходак, курганоў і г.д.

2. Старонкі мінулага. Нарыс, які асвятляе гісторыю краю з глыбокай старажытнасці да Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Да нарыса дадаюцца:

- першыя ўпамінанні аб мясцовасці ў гістарычных помніках і дакументах (летанісы, хронікі, метрыкі, іх факсіміль);

- звесткі пра княствы, у складзе якіх знаходзілася мясцовасць у ровныя часы; радаслоўныя княжацкіх, баярскіх, шляхецкіх родаў; фамільныя гербы;

- звесткі пра гістарычныя падзеі /урыўкі з гістарычных прац, мастацкіх твораў, факсіміль старажытных друкаваных і рукапісных кніг, рэпрадукцыі карцён і г.д./;

- матэрыялы пра вялікіх людзей, выдатных дзеячаў свайго часу, што тут нарадзіліся, жылі і тварылі; іх радаводы; звесткі пра знакамітых людзей, якія былі на тэрыторыі раёна альбо пакінулі нейкі след у яго гісторыі /падарожнікі, пісьмэннікі, мастакі, вучоныя, дзяржаўныя дзеячы і г. д. /;

3. Архітэктурная спадчына. Нарыс пра помнікі драўлянага і каменнага дойлідства /гісторыя і час іх пабудовы, асноўныя архітэктурныя стылі, фотаздымкі, малюнкi і інш. /.

4. Вачыма этнографа. З духоўнай спадчыны. Кароткі нарыс пра этнаграфічныя, фальклорныя асаблівасці рэгіёна /побыт, матэрыяльная культура і інш. /. Легенды і паданні. Абрады і звычай. Фрагменты з кніг вядомых фалькларыстаў, этнографаў.

5. Летапісы населеных пунктаў раёна:

- назва населенага пункта, яе паходжанне, дата заснавання, паселішча, каму яно належала;

- старажытныя планы, карты, гербы;

- паданні і легенды, звязаныя з населеным пунктам, яго назвай; цікавыя назвы вакольных мясцін, іх этымалогія, падзеі, што тут адбываліся;

- звесткі пра вядомых людзей, якія тут пражывалі ці былі;

- гістарычная і сучасная статыстыка па населеным пункце /колькасць жыхароў, двароў, культавых і культурных устаноў; прадпрыемстваў і г. д. /.

Гісторыю населеных пунктаў Беларусі распрацоўвае Інстытут мовазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР. Яго спецыялісты па дамоўленасці з раённай камісіяй могуць падрыхтаваць матэрыялы па гісторыі населеных пунктаў.

6. Палітычная барацьба: народныя хваляванні, удзел у антыфеадальных і нацыянальна-вызваленчых паўстаннях /Касцюшкі, Каліноўскага, Вашчылы і інш./, дзейнасць рэвалюцыйных гуртоў, арганізацый, падзеі рэвалюцыі 1905 года, літаўскай буржуазна-дэмакратычнай.

Воіны, што пракатваліся хвалямі па тэрыторыі краю. Месцы баёў, пахаванняў загінуўшых. Фатаздымкі месцаў, дзе адбываліся падзеі.

II. РАЗДЗЕЛ

1. Час барацьбы і выпрабаванняў. Агульны гістарычны нарыс пра падзеі Кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны.

Успаміны ўдзельнікаў і відавочцаў падзей. Дакументы, архіўныя матэрыялы той пары, газетная хроніка. Кароткія біяграфічныя звесткі пра найбольш вядомых землякоў. Трагізм грамадзянскай вайны, яе ахвяры.

Пералік землякоў -- удзельнікаў рэвалюцыі і грамадзянскай вайны /пры адсутнасці матэрыялаў даць прозвішчы, імёны і імёны па бацьку, адкуль родам/.

III. РАЗДЗЕЛ

1. Да новага жыцця. Агульны гісторыка-эканамічны нарыс /1921-1941/, які асвятляе перыяд беларускага Адраджэння і аднаўлення разбуранай гаспадаркі ў 20-я гады, перыяд 30-х гадоў /калектывізацыя, індустрыялізацыя, культурная рэвалюцыя, масавыя рэпрэсіі, трагізм тагачаснага жыцця і г. д. /.

2. Матэрыялы першэдыкі таго часу пад рубрыкамі "Гісторыя газетным райком", "Раёнка паведамляла", "Гартаючы падшыўкі".

3. З архіўных крыніц -- дакументы, пісьмы, тэлеграмы, фатаздымкі і інш.

4. Успаміны ўдзельнікаў і відавочцаў падзей.

5. Кароткія біяграфічныя артыкулы пра землякоў, што вызначаліся ў гэты перыяд, нарысы пра цікавыя падзеі і вядомых людзей.

6. Спіс воінаў-землякоў, што загінулі на КВЖД, у Іспаніі, на Халхін-Голе, у савецка-фінскую вайну, у Заходняй Беларусі пад час вызваленчага паходу.

7. Спіс рэпрэсаваных і рэабілітаваных землякоў, успаміны родных, блізкіх, саміх былых палітняволеных.

IV РАЗДЗЕЛ /для раёнаў былой Заходняй Беларусі/.

1. У складзе Польскай дзяржавы /1921-1939/. Агульны гісторыка-эканамічны нарыс /бараньба за нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне, партызанскі і падпольны рух, роля палітычных і грамадскіх арганізацый КПЗБ, КСМЗБ, ВСРГ, "Змаганне", ТБШ і інш./.

2. Дакументы і архіўныя матэрыялы.

3. Падборка газетных і іншых друкаваных матэрыялаў той пары.

4. Успаміны ўдзельнікаў і сведкаў падзей.

5. Кароткія нарысы пра адметных людзей таго часу.

6. Звесткі пра эканамічны стан, асвету, культуру, медыцынскае абслугоўванне. Статыстычныя звесткі пра колькасць насельніцтва, яго нацыянальны склад, побыт і інш.

7. Разгорнуты спіс найбольш актыўных змагараў за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне. Спіс ахвяр польскай дэфензівы. Спіс землякоў, што ўцякалі ў пошуках лепшай долі ў БССР і гінулі ў нетрах ГУЛАГа.

8. Эміграцыя. Пра землякоў, якія дасягнулі ў эміграцыі пэўных вышын --- у эканоміцы, навуцы, культуры і г.д. Сувязь з радзімай.

9. Пачатак другой сусветнай вайны. Удзел землякоў у абарончай вайне Польшчы супраць Германіі. Спіс загінуўшых землякоў.

10. Вызваленне /1939-1941/. Устанаўленне Савецкай улады. Першыя мерапрыемствы: утварэнне раёнаў, сельсаветаў, калектывізацыя, газетная хроніка, успаміны. Спіс ахвяр масавых рэпрэсій у 1939-1941 гадах.

IV /V/ РАЗДЗЕЛ

1. Ішла вайна народная. Агульны гістарычны нарыс, у якім называюцца галоўныя падзеі мінулай вайны, даюцца звесткі пра абарончыя баі, акупацыйны рэжым, тэрор, дзейнасць партызанскіх фарміраванняў і падполля, пра вызваленне раёна, пра страты і ахвяры вайны.

2. Падборка ўспамінаў аб першых днях вайны пад рубрыкай "Як гэта было", "Так пачыналася вайна" і інш.

3. Дакументы і архіўныя матэрыялы /у тым ліку і нямецкай/.

4. Фрагменты з друку тых гадоў /газетная хроніка, лістоўкі, падпольныя і нямецкія газеты, урывкі з мастацкіх твораў і інш./.

5. Партызанскі фронт. Падрабязны нарыс /пры наяўнасці багатага фактычнага матэрыялаў/ пра зараджэнне і развіццё партызанскага руху на тэрыторыі раёна, апісанне партызанскіх аперацый, спіс брыгад, атрадаў, каманднага складу партызанскіх фарміраванняў, склад падпольных патрыятычных антыфашысцкіх арганізацый, груп.

Успаміны ўдзельнікаў партызанскага руху, пісьмы, дзённікі, справздачы, данясенні, фотаздымкі і інш.

Для тэрыторыі былой Заходняй Беларусі пра дзеянні польскіх партызан на тэрыторыі раёна, узаемадзеянне ці супрацьдзеянне з савецкімі атрадамі, пра Армію Краёвую і інш.

Кароткія біяграфічныя звесткі пра кіраўнікоў партызанскіх брыгад, атрадаў, груп.

Нарысы пра падпольныя арганізацыі. Кароткія біяграфіі кіраўнікоў падполля і падпольшчыкаў.

Юныя героі. Кароткія нарысы пра юных партызан, падпольшчыкаў, якія найбольш вызначыліся ў барацьбе з ворагам.

6. Фрагменты з мемуарнай літаратуры /савецкай і нямецкай/, фотадкументы, фальклор ваенных гадоў.

7. "Гарэлі ў агні вёскі...", "Гавораць вятры", "Такое сабыць нельга" -- падборка матэрыялаў / успаміны, дакументы, у тым ліку Надзвычайнай камісіі па расследваньню злачынстваў нямецка-фашысцкіх акупантаў /пра карныя экспедыцыі, трагедыі беларускіх "вогненых вёсак" і іх жыхароў, пра катаржныя работы ў Германіі. Звесткі пра катаў, нямецкіх злачынцаў /паводле афіцыйных і нямецкіх дакументаў/.

Пажадана таксама скласці спісы вёсак, спаленых гітлераўцамі.

8. Вызваленне. Зводкі Савінформбюро. Успаміны. Біяграфіі воінаў-вызваліцеляў -- Герояў Савецкага Саюза, узнагароджаных ордэнамі і медаламі, загінуўшых.

9. Землякі на франтах Вялікай Айчыннай. Біяграфіі тых, хто найбольш вызначыўся пад час баювых дзеянняў. Іх успаміны і ўспаміны пра іх.

10. Кароткія звесткі пра воінаў-землякоў, што прайшлі ўсю вайну і засталіся жывымі. Заслугі, узнагароды і г.д.

11. Матэрыялы пра аднаўленчыя работы на вызваленай тэрыторыі, пра дашамогу фронту, пра жыццё пасля акупацыі.

12. Спіс загінуўшых удзельнікаў падполля, партызан, асоб, што актыўна садзейнічалі партызанскаму руху і падполлю, членаў іх сем'яў, жыхароў партызанскіх зон і раёнаў, што падвергліся фашысцкаму тэрору.

13. Спіс воінаў Чырвонай Арміі, якія загінулі пры абароне і вызваленні раёна і пахаваны на яго тэрыторыі. У гэты спіс таксама ўключаюцца, калі ёсць адпаведная інфармацыя, савецкія ваеннапалонныя, што загінулі на тэрыторыі раёна ў лагерах смерці.

14. Спіс воінаў-землякоў, што загінулі ці прапалі без звестак на франтах Вялікай Айчыннай вайны і ў вайне з Японіяй, а таксама апалчэнцаў, якія загінулі пры абароне і вызваленні раёна.

15. Спісы мірных жыхароў, закатаваных, расстраляных і спаленых фашыстамі.

АПОШНІ РАЗДЗЕЛ КНИГІ

1. У мірнай працы. Агульны гісторыка-эканамічны нарыс пра аднаўленне народнай гаспадаркі, сацыяльна-эканамічнае жыццё раёна і інш.

2. Архіўныя матэрыялы, дакументы, фотаздымкі.

3. Газетная хроніка.

Успаміны.

4. Спіс ахвяр бандытзму і воінаў, што загінулі ў барацьбе з бандытамі /пераважна для раёнаў былой Заходняй Беларусі/.

5. Спіс ахвяр сталінскіх рэпрэсій у пасляваенны час.

6. Вызначыліся ў працы. Нарысы, біяграфічныя артыкулы, звесткі пра Герояў Сацыялістычнай Працы, перадавікоў вытворчасці, лаўрэатаў прэмій і г. д.

Падборка матэрыялаў пра землякоў, каму прысвоены ганаровыя званні, хто ўзнагароджаны ордэнамі і медалямі.

7. Біяграфіі землякоў -- дзеячаў навукі, культуры, аховы здароўя, асветы, пісьменнікаў, мастакоў, кампазітараў, вядомых журналістаў, кінематаграфістаў, архітэктараў, дыпламатаў і военачальнікаў і інш., якія нарадзіліся ці жылі, працавалі на тэрыторыі раёна.

8. Падборка матэрыялаў пра народныя калектывы мастацкай самадзейнасці, народных умельцаў, фальклорна-этнаграфічныя калектывы і інш.

9. Чернобыльская тема. Для району, што пацярпелі ад катастрофы на АЭС/.

Тыдразныя радыяцыйныя карты і спісы пры іх населеных пунктаў з указаннем узроўняў радыяцыі. Нарыс пра аварыю, эвакуацыю і інш. Назваць тых, хто актыўна працаваў у час эвакуацыі і ліквідацыі вынікаў аварыі, у тым ліку і на АЭС /урачоў, партыйных і савецкіх работнікаў, воінаў Савецкай Арміі, служачых МУС і інш./ . Даць звесткі /пры іх наяўнасці/ пра ахвяры аварыі. Адначыць факты замоўчвання і наўмыснага ўтойвання ад насельніцтва праўдзівай інфармацыі. Даць вытрымкі з газет тых гадоў, каб прасачыць, як мяняліся асвятленне трагедыі і адносіны да яе.

Спісы адселеных вёсак, ліквідаваных населеных пунктаў. Звесткі пра помнікі архітэктуры, гісторыі і культуры, што засталіся ў зоне. Дзейнасць дабрачынных фондаў. Дзе, як і калі адпачывалі дзеці.

Урыўкі з мастацкіх твораў, карціны, фотаздымкі і г.д., прысвечаныя чарнобыльскай теме.

10. Спіс воінаў Савецкай Арміі -- уладжэнцаў раёна, якія загінулі ў час выканання баявога абавязку /у Карэі, Алжыры, Сірыі, на Кубе, у Анголі, Венгрыі, Чэхаславакіі, Афганістане, Эфіопіі і інш./, а таксама ў міжнацыянальных канфліктах на тэрыторыі СССР. Сюды можна заносіць таксама воінаў, супрацоўнікаў МУС, якія загінулі ў час выканання службовых абавязкаў /ратуючы вайсковую маёмасць, людзей; на пажарах, у барацьбе са злачынцамі і г.д./.

Пажадава, каб у книгу трапілі і грамадзяне, што загінулі, ратуючы людзей, маёмасць у час стыхійных бедстваў, пажараў ці іншых нячасных выпадкаў.

11. Шануем гісторыю. Нарыс пра дзяржаўныя і грамадскія музеі на тэрыторыі раёна. Як ствараліся, якія экспанаты ўтрымліваюць у сваіх фондах, экспазіцыях, хто іх наведвае. Звесткі пра актыўных стваральнікаў музеяў і мясцовых краязнаўцаў.

12. Спіс усіх населених пунктаў раёна па сельсаветах.

13. Спіс помнікаў гісторыі і культуры, што знаходзяцца на тэрыторыі раёна.

14. У канцы кнігі неабходна прывесці спіс прадстаўнікаў грамадскасці раёна, што прымалі актыўны ўдзел у пошуку, зборы і падрыхтоўцы матэрыялаў для кнігі "Памяць" /ініцыялы і прозвішчы, без укавання пасадаў у алфавітным парадку/.

Рэкамендацыі па складанню спісаў

1. Спіс загінуўшых удзельнікаў падполля, партызан, асоб, што актыўна саапрацоўвалі партызанскаму руху і падполлю, членаў іх сем'яў, жыхароў партызанскіх зон і раёнаў, якія падвергліся фашысцкаму тэрору, складаецца па сельсаветах. У сельсаветах па вёсках, строга па алфавіту. Пры раўняванні прозвішчаў у спісе алфавіт вытрымліваецца да трэцяй літары.

Асноўная інфармацыя ў спісе: прозвішча, імя і імя па бацьку, год нараджэння, кім быў да вайны, кім у час вайны /партызан -- якога атарыада, брыгады, пасада; падпольчык, дата гібелі і, калі вядома, абставіны гібелі, дзе пахаваны/.

Заўвагі: 1. Калі чалавек не з'яўляецца аемніком, абавязкова пазначыць, чаму ён уключаецца ў спіс данай вёскі /пражываў тут, апытуўся ў час акружэння ці пахаваны ў гэтай вёсцы і г. д. /.

2. Калі ў вёсцы значная колькасць жыхароў загінула ў адзін дзень /у час карнай экспедыцыі/, то дзеля эканоміі месца варта вылучыць іх асобна, у пачатку спіса даць інфармацыю пра час іх гібелі /расстраляныя, спаленыя і г. д.; дзень, месяц, год/ і не пісаць гэтай інфармацыі супраць кожнага загінуўшага.

3. Загінуўшыя сем'і варта даваць у спісе разам, напрыклад: БАРОЎСКІЯ, Іван, н. у 1909; Анэля, яго жонка, н. у 1909; іх дзеці: Васіль, н. у 1934; Ганна, н. у 1940. Або ШЭЦКА Іван Цімафеевіч, н. у 1896; яго жонка ШЭЦКА Ганна Пятроўна, н. у 1899; іх сын ШЭЦКА Пётр Іванавіч, н. у 1920; яго жонка ШЭЦКА Геліна Васільеўна, н. у 1921; іх сын Іван, н. у 1941 і г. д.

4. У некаторых випадках у особны спіс можна вылучыць загінуўшых партызан - ураджэнцаў іншых абласцей і рэспублік, што пахаваны на тэрыторыі раёна. Але рабіць гэта варта тады, калі такіх персаналій не менш 20-30.

II. Спіс воінаў Чырвонай Арміі, якія загінулі пры абароне і вызваленні раёна і пахаваны на яго тэрыторыі, таксама складаецца па сельсаветах, у сельсаветах па воінскіх пахаваннях /брацкіх магілах/. Алфавітнае размяшчэнне, як і ў папярэднім спісе.

Асноўная інфармацыя ў спісе: Ф.І.О. /спіс складаецца, у адрозненне ад астатніх, на рускай мове/ год роджэння, месца роджэння или прызыва в Красную Армию: деревня, город, район, область, республика; воинское звание, наименование части, полка и т.д., должность /командир взвода, роты и т.д./, время гибели, /если известны обстоятельства гибели, можно их привести/.

III. Спіс воінаў-зямлякоў, што загінулі ці прапалі без вестак на фронтах Вялікай Айчыннай вайны і ў вайне з Японіяй, а таксама апалчэнцаў, якія загінулі пры абароне і вызваленні раёна, складаецца па сельсаветах, у сельсаветах па вёсках і строга па алфавіту.

Асноўная інфармацыя ў спісе: прозвішча, імя і імя па бацьку, год нараджэння, з якога часу ў Чырвонай Арміі, званне, дата і абставіны /калі вядомы/ гібелі, месца пахавання.

IV. Спіс мірных жыхароў, закатаваных, расстраляных і спаленых, складаецца, як і першы, па сельсаветах і вёсках. Пры малой колькасці ахвяр яго можна аб'яднаць з першым.

Агульныя заўвагі да ўсіх відаў спісаў:

1. Усе спісы варта складаць на аснове дакладных матэрыялаў і дакументаў: вытрымак з архіўных спраў, пратаколаў, успамінаў родных блізкіх, пісьмаў, даўнікаў, газетных публікацый і інш.

2. Пажадана ілюстрацыйны матэрыял /партрэты загінуўшых, фотаздымкі помнікаў, магіл, мемарыяльных дошак і г.д./ размяркоўваць у спісах больш ці менш раўнамерна.

3. Для эканоміі паперы пажадана ўжо на стадыі стварэння спісаў уводзіць некаторыя скарачэнні, якімі заўсёды карыстаецца выдавецтва: напрыклад, н. -- нарадзіўся; г. -- горад; в. -- вёска; рн. -- раён; вобл. -- вобласць; Чырв. -- Чырвоная Армія.

4. Літара г., альбо слова "год", пры датах нараджэння і смерці не ставіцца.

5. Назвы перайменаваных у апошні час абласцей, гарадоў даюцца па-сучаснаму: напрыклад, Дзвер і Дзярская вобласць замест Калінін і Калінінская і г.д. Назвы рэспублік лепш пісаць скарачана -- Грузія, Малдова, Башкірыя і г.д.

6. Перад тым, як канчаткова друкаваць спісы для рукапісу кнігі і прадстаўлення ў выдавецтва, раім старанна праглядаць аналагічныя спісы ў кнігах "Памяць", што выйшлі з друку.

Некалькі метадычных заўваг па ілюстраванню кнігі:

1. Каляровая ўклейка ў пачатку кнігі. Можа быць выканана на 14 старонках або на пасці. Слайды павінны насіць абагульняючы характар, сімвалічны, г.зн. адлюстроўваць сімвалы гэтай зямлі /помнікі старажытнай і новай гісторыі, памятныя знакі, помнікі архітэктуры, найбольш цікавыя краявіды раёна, здымкі металісаў і старадрукаў, твораў пісьменнікаў-землякоў, лістоў фантавікоў і г.д. /.

Здымкі павінны адпавядаць назве кнігі і адлюстроўваць усё тое, што мае дачыненне да гістарычнай памяці народа. Яны не павінны быць штучна палітызаванымі, плакатнымі ці безаблічнымі. Глыбока нацыянальныя па зместу, здымкі павінны разглядацца як мастацкія творы і выклікаць адпаведныя пачуцці.

Заўвага:

1. Парыхтоўку каляровых слайдоў па запытах раённых камісій можа выканаць Міжвыдавецкі фотацэнтр /220600, Мінск, вул. Каржанеўскага, 20/.

2. Для раёнаў, што будуць супрацоўнічаць з выдавецтвам БелСЭ, такую работу выканае фотаслужба выдавецтва.

3. Фотаздымкі і слайды любых памераў, копіі са старых фотаздымкаў, рэтушаванне можа выканаць Галоўная рэдакцыя фотайнфармацыі БЕЛТА /220030, Мінск, вул. Энгельса, 30. Тэлефоны: 27-26-02, 27-25-78, 27-66-08/.

II. Чорна-белыя фотаздымкі павінна сабраць і падрыхтаваць раённая камісія. Колькасць фотаздымкаў у межах 500-600 штук, хаця можа быць і болей, у залежнасці ад ас'ёму рукапісаў, характару і якасці фотаздымкаў.

Важна; каб мясцовыя фатографы, якія будуць рабіць фотарэпрадукцыі, папярэдне пракансультаваліся ў спецыялістаў -- мастацкіх рэдактараў выдавецтваў, паказалі пробныя фотаздымкі і толькі пасля гэтага прыступалі да масавага фотарэпрадуцыравання.

Асноўныя віды фотайлюстрацыі: партрэты, помнікі гісторыі і культуры, экспанаты археалагічных раскопак, музеяў, факсімільныя рукапісаў і старадрукаў, малюнкі, схематныя здымкі і інш.

III. Для фатографаў.

1. Друкаваць на тонкай глянцавай паперы. Кантрастнасць падбіраецца ў залежнасці ад якасці атрыманага негатыва.

2. Па рабаванні да партретаў -- асноўнага віду ілюстрацыі: адбітак павінен быць памерам 47 x 70 мм. Кадрывоўка галавы залежыць ад формы, фаса, профілю і галаўнога ўбору. Адлегласць па лініі вачэй /ад вуха да вуха/ складае 27-28 мм.

3. Для схематных ілюстрацый прадугледжаны наступныя памеры: на першую калонку тэксту кніг "Памяць" -- 86 або 96 мм. /па гарызанталі/. На 2 калонкі -- 176 мм па гарызанталі /групавыя здымкі і г.д./. Вышыня адбіткаў адвольная, у залежнасці ад схематаў.

4. У выдавецтва неабходна прадставіць па кожным фотасямжэце, у тым ліку партрэце, 3 адбіткі і негатыў. Усе адбіткі і негатыў па кожным сямжэце, партрэце павінны быць укладзены ў асобны канверт і падпісаны на канверце. Падпісваючы фотаздымкі, трэба ўказваць раздзел, від спісаў і г.д.

Мова хронік "Памяць"

Хронікі пішуцца на беларускай мове. Выключэнне складаюць афіцыйна-дзелавыя матэрыялы /дакументы дзяржаўных устаноў, пратаколы, метрыкі, указы, загады і інш./, вытрымкі з мастацкіх твораў, напісаныя па-руску. На рускай мове таксама друкуюцца спісы воінаў Чырвонай Арміі, што загінулі на тэрыторыі раёна ў час абароны і вызвалення, каб імі маглі карыстацца чытачы, якія жывуць за межамі Беларусі і не валодаюць беларускай мовай.

Вытрымкі з газетных публікацый, навуковых прац, мемуараў; пісьмы; успаміны сучаснікаў і інш., напісаныя па-руску, польску, нямецку, французску і г.д., перакладаюцца на беларускую мову. /Пры гэтым робіцца спасылка на крыніцу арыгінала/.

Для перадачы каларыту пэўнай эпохі павінны выкарыстоўвацца факсімільныя летапісаў, мастацкіх твораў сярэднявечча, уступаў да рэлігійных кніг, жыццё святых, дыярыушаў, дыпламатычных дакументаў, грамат і г.д.

Падача рукапісаў

Першапачаткова раённая камісія павінна прадставіць для азнамлення ў Арганізацыйна-метадычны цэнтр план-праспект будучага рукапісу. Пасля яго ўхвалення рукапіс зноў перадаецца на прагляд у Цэнтр. Затым /пасля рэцэнзавання/ вяртаецца на дапрацоўку або /пры добрай якасці/ у выдавецтва.

Рукапіс павінен быць пададзены ў двух экзэмплярах /1-ы і 2-й/.

Затаадымакі павінны быць раскладзены па раздзелах. Кожны адымак у колькасці трох адбіткаў з негатывам у асобным канверце. Падпіс да адыма павінен быць на канверце і на адным з адбіткаў. У подпісе павінна быць наступная інфармацыя: тэкстоўка, да якога раздзела адносіцца адымак, да якога спісу /сельсавета, вёскі/.

Раённая камісія ў час рэдакцыйнай падрыхтоўкі рукапісу можа ўносіць у яго пэўныя праўкі, удакладненні, уносіць у спісы новыя прозвішчы, якія былі выяўлены пазней, дапісваць новыя біяграфіі славурых землякоў і іншую інфармацыю, што ўбагаціць хроніку. Як правіла, такую работу лепш праводзіць да адачы рукапісу ў набор або на стадыі першай карэктуры.

Раздлік за работу над хронікай "Памяць"

Аўтарскае ўзнагароджанне за напісанне нарызаў, артыкулаў, складанне дакументаў для кніг "Памяць" праводзіцца адпаведна Пастанове Савета Міністраў БССР N 36 ад 17.1.1989 г. па наступных пазіцыях:

Раздзел 1.2. Арыгінальныя творы палітычнай, навуковай, вытворча-тэхнічнай, вучэбнай і інш. літаратуры.

п. 1.2.2. Грамадска-палітычная літаратура. Стаўка аўтарскага ўзнагароджання за аўтарскі ліст /40 000 знакаў/ ад 200 да 400 рублёў.

Заўвага: па гэтых стаўках амацаўляецца аўтарскае ўзнагароджанне па асноўных матэрыялах хронік: гістарычныя нарысы, артыкулы, замяшчэнні і г. д.

1 аўтарскі ліст -- 40 000 знакаў ці прыкладна 22 старонкі машынапісанага тэксту.

Раздзел 1.4. Зборнікі твораў.

п. 1.4.6. Зборнікі архіўных матэрыялаў.

Аўтарскае ўзнагароджанне за 1 а. л. -- ад 10 да 50 руб.

Па гэтай стаўцы амацаўляецца раздлік з тымі стваральнікамі кнігі, хто працаваў у архіве, падбіраў там дакументы і іншыя матэрыялы альбо працаваў у музеях, бібліятэках.

Раздзел 1.5. Пераклады твораў:

п. 1.5.6. Іншая літаратура:

Аўтарскае ўзнагароджанне за I а.л. -- ад 40 да 75 руб.

Гэта стаўка для тых, хто будзе праводзіць суцэльны пераклад на беларускую мову матэрыялаў, напісаных на рускай мове.

Да ўвагі: стаўка ўзнагароджання машыністак за парадрук матэрыялаў адвольная: ад 50 і болей кап. за старонку.

АСНАЎНЫЯ АРХІВЫ, БІБЛІЯТЭКІ, МУЗЕІ

ЦЭНТРАЛЬНЫ дзяржаўны архіў Кастрычніцкай рэвалюцыі і сацыялістычнага будаўніцтва Беларускай ССР (ЦДАКР БССР)

220030, Мінск, вул. Кірылы і Мяфодыя, 4 /з кастрычніка па адрасу: вул. Крапоткіна, 55/, тэл. 22-15-83

Зберагае дакументы вышэйшых органаў дзяржаўнай улады і органаў дзяржаўнага кіравання БССР, рэспубліканскіх прафсаюзаў, грамадскіх і сацыялістычных арганізацый, ВНУ і навукова-даследчых устаноў, устаноў і арганізацый Часовага ўрада Расіі на тэрыторыі Беларусі, асабістыя фонды дзяржаўных і грамадскіх дзеячаў БССР з сакавіка 1917 года да нашых дзён.

ЦЭНТРАЛЬНЫ дзяржаўны архіў кінафотафонадакументаў Беларусі /ЦДАКФФД БССР/

222720, Мінская вобл., г. Дзяржынск, вул. Мопраўская, 1, тэл. 5-47-81

Зберагае хранікальна-дакументальныя фільмы, кіначасопісы, спецыяльныя, кіналетопісы, дакументальныя здымкі і тэматычныя альбомы, фотадакументы, хранікальна-дакументальныя і мастацкія гуказапісы. У іх паказаны жыццё і побыт беларускага сялянства канца XIX -- пач. XX ст., падзеі I-й сусветнай вайны, Кастрычніцкай рэвалюцыі і Грамадзянскай вайны на тэрыторыі Беларусі, сацыялістычнае будаўніцтва, барацьба працоўных Заходняй Беларусі за ўз'яднанне з БССР, барацьба з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, аднаўленне і развіццё эканомікі і культуры рэспублікі.

ЦЭНТРАЛЬНЫ дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва Беларусі
/ЦДАМЛМ БССР/

220004, Мінск, вул. Астроўскага, 4, тэл. 23-33-44 /з кастрычніка
па адрасу: вул. Крапоткіна, 55/

Зберагае дакументы, што маюць палітычнае, навуковае і практычнае
значэнне, адлюстроўваюць гісторыю развіцця беларускай літаратуры і
мастацтва дарэвалюцыйнага і савецкага часу. У архіве асабістыя фонды
дзяржаўнай літаратуры і мастацтва, а таксама дакументы дзяржаўных уста-
ноў гэтага профілю: творчых саюзаў, таварыстваў, выдавецтваў, редак-
цый часопісаў, тэатраў, кінастудый і інш.

ЦЭНТРАЛЬНЫ дзяржаўны гістарычны архіў Беларускай ССР /ЦГА БССР/
220038, Мінск, вул. Казлова, 26, тэл. 36-11-76

Захоўвае дакументы губернскіх, павятовых і вясковых органаў
кіравання, гаспадарча-эканамічных, фінансавых, жандармскіх,
паліцэйскіх, судовых, культурна-асветных і іншых устаноў Расійскай
імперыі на тэрыторыі былых Полацкай, Беларускай, Магілёўскай,
Мінскай і Віцебскай губерняў /за 1772-1918/, старажытныя акты
Вялікага княства Літоўскага /15-18 ст./, фамільныя фонды Радзівілаў
і іншых магнатскіх родаў, дакументы грамадскіх арганізацый, якія ад-
люстроўваюць развіццё народнай гаспадаркі і культуры Беларусі, анты-
феадальную і нацыянальна-вызваленчую барацьбу беларускага народа,
падзеі рэвалюцыі 1905-1907 і Лютаўскай 1917, развіццё грамадскай,
палітычнай думкі на Беларусі 18 -- пач. 20 ст.

У архіве захоўваюцца таксама матэрыялы Усерасійскага сельскага
гаспадарчага і пазямельнага перапісу 1917 года. Гэта надзвычай важ-
ная і багатая крыніца ведаў /звестак/ пра жыццё беларускай дарэвалю-
цыйнай вёскі. Даататкова адзначыць, што адказы на пытанні па кожнаму
сялянскаму двару ўтрымліваюць 213 пазіцый.

ЦЭНТРАЛЬНЫ дзяржаўны гістарычны архіў Беларускай ССР /ЦДГА БССР/
230023, Гродна, пл. Леніна, 2, тэл. 45-34-66

Захоўвае дакументы губернскіх, павятовых і валасных органаў кіравання, гаспадарча-эканамічных, фінансавых, судовых, культурна-асветных і іншых устаноў Расійскай імперыі на тэрыторыі былой Гродзенскай і беларускіх паветаў Віленскай губерняў /1802-1917/, дакументы, якія адлюстроўваюць палітычнае, эканамічнае і культурнае жыццё, антыфеадальную і нацыянальна-вызваленчую барацьбу беларускага народа і інш. Зберагаюцца планы гарадоў і мястэчак, адміністрацыйных і прамысловых будынкаў Гродзенскай губерні.

ЦЭНТРАЛЬНЫ дзяржаўны гістарычны архіў СССР /ЦДГА СССР/

190000, Ленінград, набярэжная Чырвонафлоская, 4.

Зберагае дакументы дакастрычніцкага часу. Захоўваюцца некаторыя беларускія старадрукі, выданні друкарні Мамонічаў у Вільні, дакументы пра адкрыццё і дзейнасць пачатковых, сярэдніх і спецыяльных школ і устаноў Беларусі, у тым ліку іх прафесарска-выкладчыцкі склад. Захоўваюцца матэрыялы па гісторыі населеных пунктаў, сацыяльна-эканамічным і культурным жыцці краю /фонд 1290, вопіс 6, Міністэрства ўнутраных спраў Расіі/.

У архіве зберагаюцца таксама матэрыялы пра радаслоўную К. Каліноўскага, А. Абуховіча і іншых беларускіх пісьменнікаў, пра рэвалюцыйную дзейнасць А. Гурыновіча, пра ахову некаторых помнікаў старажытнасці на тэрыторыі Беларусі.

ЦЭНТРАЛЬНЫ дзяржаўны архіў старажытных актаў /ЦДА/

119817, Масква, вул. Вялікая Пірагоўская, 15

Зберагае дакументы 11-пач. 19 ст. Захоўваецца большая частка дакументаў Вялікага княства Літоўскага, выданні Ф. Скарыны, кнігі, выдадзеныя ў друкарнях Вільні, Еўі, Рукейна, Магілёва, Супрасля, Гродна.

ЦЭНТРАЛЬНЫ дзяржаўны гістарычны архіў Літоўскай ССР /ЦДГА
Літ. ССР/

232016, Вільнюс, вул. Абухова, 21. тэл. 76-47-09

Зберагае матэрыялы пад назвай "Радзівілаўская камісія"
/асабістую перапіску князёў Радзівілаў, матэрыялы да напісання
гісторыі роду Радзівілаў за 1460-1869 гг. і інш. -- фонды 459,
1280/; матэрыялы з архіваў князёў Чапскіх /фонд 1253/, Агінскіх
/фонды 1177, 1274/, Сапегаў /фонд 1292/; матэрыялы Пінска-Тураўскага
епіскапата за 1511-1935 гг.; дакументы Лепельскай гарадской думы за
1837-1858 гг.; Лідскай правінцыйнай камісіі за 1812-1857 гг.; акты
гарадскіх і судовых устаноў Мінскай губерні; асобныя дакументы па
Ашмянскім, Браслаўскім, Брэсцкім, Ваўкавыскім, Гродзенскім, Коб-
рынскім, Лідскім, Мінскім, Навагрудскім паветах і іншыя матэрыялы.

ЦЭНТРАЛЬНЫ дзяржаўны гістарычны архіў Украінскай ССР /ЦДГА УССР/

252601, Кіеў, вул. Саломенская, 24. Тэл. 77-36-69

Зберагае некаторыя матэрыялы з архіваў князёў Сапегаў /фонд 48/
князёў Радзівілаў /фонд 257/; дакументы Беларускай грэка-уніяцкай
кансісторыі /фонд 972/, Літоўскай грэка-уніяцкай духоўнай кансісто-
рыі /м. Лыровічы Слонімскага ўезда Гродзенскай губерні -- фонд
1199/; асабісты фонд М. Доўнара-Запольскага /фонд 262/ і іншыя мате-
рыялы.

Варта таксама карыстацца кнігай "Дакументы па гісторыі Беларусі,
якія зберагаюцца ў цэнтральных дзяржаўных архівах СССР" /Мн., БелСЭ,
1990 г.; серыя "Энцыклапедычная бібліятэчка "Беларусь""/.

Дзяржаўная бібліятэка ВССР імя У. І. Леніна

220636, Мінск, вул. Чырвонаармейская, 9. тэл. 22-78-49

Урадавая бібліятэка імя А. М. Горкага

220010, Мінск, Дом урада

Фундаментальная бібліятэка імя Я. Коласа

220601, Мінск, вул. Сурганава, 15

Бібліятэка Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Леніна

220080, Мінск, Універсітэцкі гарадок, галоўны корпус

Брэсцкая абласная бібліятэка імя А. М. Горкага

224000, Брэст, бульвар Шаўчэнкі, 48

Віцебская абласная бібліятэка імя У. І. Леніна

210000, Віцебск, вул. Леніна, 8-а

Гомельская абласная бібліятэка імя У. І. Леніна

246000, Гомель, вул. Чырвонаармейская, 2

Гродзенская абласная бібліятэка імя Я. Ф. Карскага

230000, Гродна, вул. Парыжскай камуны, 1

Магілёўская абласная бібліятэка імя У. І. Леніна

212675, Магілёў, вул. Крыленкі, 8

Дзяржаўная бібліятэка СССР імя У. І. Леніна

121019, Масква, пр. Калініна, 3

Дзяржаўная публічная бібліятэка імя М. Я. Салтыкова-Шчадрына

191011, Ленінград, вул. Садовая, 8

Навуковая бібліятэка Вільніскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя

В. Калсукаса

232633, Вільнюс, вул. Універсітэцкая, 3

Дзяржаўная рэспубліканская бібліятэка Літоўскай ССР

232635, Вільнюс, пр. Леніна, 51

Дзяржаўны музей БССР

220050, Мінск, вул. К. Маркса, 12, тэл. 22-36-65, 22-90-87

Музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны

220050, Мінск, Ленінскі праспект, 25а, тэл. 22-25-89, 22-76-35,

22-45-66

Дзяржаўны музей народнай архітэктуры і быту

220029, Мінск, вул. Э. Пашкевич, 3, тэл. 34-32-92

Літаратурны музей Янкі Купалы

220600, Мінск, вул. Я. Купалы, 4, тэл. 27-79-43

Літаратурны музей Якуба Коласа

220072, Мінск, Ленінскі пр., 66а, тэл. 39-45-84

АСНОВАЯ ЛІТАРАТУРА

Кніга Беларусі. Зводны каталог. -- 1986.

У зводным каталозе зроблены пералік усіх манаграфічных даследаванняў і публікацый, актаў, археаграфічных і іншых зборнікаў, календароў, газет, часопісаў, якія выходзілі на тэрыторыі Беларусі з 1517 па 1917 год.

Беларуская Савецкая Энцыклапедыя. У 12-ці т. -- Мн., 1969-75.

Беларуская ССР. Кароткая энцыклапедыя. У 5-ці т. -- Мн., 1978-81.

Збор помнікаў гісторыі культуры. У 7-мі т. -- Мн., 1984-88.

Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі. У 5-ці т. -- Мн., 1984-87.

Энцыклапедыя прыроды Беларусі. У 5-ці т. -- Мн., 1983-86.

Этнаграфія Беларусі: Энцыклапедыя. -- Мн., 1989.

Гісторыя беларускага мастацтва. У 6-ці т. -- Мн., 1987-90.

Беларусь у Вялікай Айчыннай вайне 1941-1945 гг. Энцыклапедыя. -- Мн., 1990.

Их именами названы... Энциклопедический справочник. -- Мн., 1987.

Навечно в сердце народном. 3-е изд. -- Мн., 1984.

Ермаловіч М. Старажытная Беларусь: Полацкі і новагародскі перыяды. -- Мн., 1990.

Ермаловіч М. І. Па слядах аднаго міфа. -- Мн., 1991.

Чантурия В. А. История архитектуры Белоруссии. 2-е изд. -- Мн., 1977.

Воинов А. А. История архитектуры Белоруссии. -- Мн., 1975.

Ткачоў М. А. Замкі Беларусі /XIII-XVIII стст./. -- Мн., 1981.

Белорусские древности. -- Мн., 1957.

Штыхаў Г. В. Галасы далёкіх продкаў. -- Мн., 1968.

Варта таксама карыстацца шматлікімі матэрыяламі пра нашых знакамітых землякоў, публікацыямі па гісторыі, культуры, краязнаўству, этнаграфіі, фальклору і інш., змешчанымі ў беларускім перыядычным друку за апошнія гады -- часопісах "Юлымя", "Маладосць", "Спадчына", "Беларусь", "Нёман"; газетах "Літаратура і мастацтва", "Чырвоная змена", "Звязда", а таксама новых выданнях грамадскіх арганізацый. У гэтых публікацыях можна знайсці многа той праўды, якая стала вядомай беларускаму народу толькі сёння, яны вызвалены ад ідэалагічных напластванняў.

СПІС РЭСПУБЛІКАНСКІХ ВІДАВІЦТВАЎ,
ЯКІЯ ЗАМАЎЛЯНЫ ЗА РАЕНАМІ БЕЛАРУСІ

ПА ВЫДАННУ ХРОНІК "ПАМЯЦЬ".

"БелСЭ" -- 220600, Мінск, вул. Скарыны, 15а, тэл.: гал. рэд. 32-34-33, прыёмная 39-47-57.

г. Брэст і раёны Брэсцкай вобласці: Баранавіцкі, Брэсцкі, Ганцавіцкі, Драгічынскі, Іванаўскі, Івацэвіцкі, Лунінскі, Пінскі, Пружанскі.

г. Віцебск і раёны Віцебскай вобласці: Аршанскі, Беланковіцкі, Браслаўскі, Верхнядзвінскі, Віцебскі, Глыбоцкі, Докшыцкі, Дубровенскі, Лёвенскі, Полацкі, Расонскі, Ушацкі.

г. Гомель і раёны Гомельскай вобласці: Веткаўскі, Гомельскі, Жлобінскі, Калінкавіцкі, Лоеўскі, Рагачоўскі, Хойніцкі.

г. Гродна і раёны Гродзенскай вобласці: Ашмянскі, Ваўкавыскі, Воранаўскі, Гродзенскі, Зэльвенскі, Іўеўскі, Лідскі, Кавагрудскі, Слонімскай, Шчучынскі.

г. Магілёў і раёны Магілёўскай вобласці: Асіповіцкі, Клічаўскі, Круглянскі, Крычаўскі, Меціслаўскі.

г. Мінск і раёны Мінскай вобласці: Барысаўскі, Барэвінскі, Капыльскі, Крупскі, Лобанскі, Маладзечанскі, Мінскі, Нясвіжскі, Пухавіцкі, Смалявіцкі, Удзвенскі.

"Беларусь" -- 220600, Мінск, пр. Машэрава, 11: тэл. прыёмная 23-87-42, дыр. 23-77-34, гал. рэд. 23-89-22.

Гомельская вобласць: Ашмянскі, Ельскі, Кармянскі, Лельчыцкі, Магнорскі, Нараўлянскі, Рачыцкі, Светлагорскі, Чачэрскай.

Брэсцкая вобласць: Столінскі.

"Вышэйшая школа" -- 220600, Мінск, пр. Машэрава, 11 тэл.: прыёмная 23-95-68, дырэктар 23-54-15, гал. рэд. 23-48-07.

Магілёўская вобласць: Бабруйскі, Батынскі, Горацкі, Кіраўскі, Чавускі, Чэрыкаўскі.

Мінская вобласць: Слуцкі, Старадарожскі, Стаўбцоўскі.

"Мастацкая літаратура" -- 220600, Мінск, пр. Машэрава, 11, тэл.:
прыёмная 23-48-09, дырэктар 23-83-63, гал. рэд. 23-82-51.

Гомельская вобласць: Брагінскі, Буда-Кашалёўскі, Добрушскі.

Мінская вобласць: Валожынскі, Вілейскі, Клецкі, Мядзельскі, Чэр-
венскі.

Магілёўская вобласць: Касцюковіцкі.

"Навука і тэхніка" -- 220600, Мінск, вул. Жодзінская, 18, тэл.:
дырэктар 63-76-18, гал. рэд. 63-76-16

Віцебская вобласць: Гарадоцкі, Лепельскі, Міёрскі, Пастаўскі,
Сенненскі, Чашніцкі, Шаркаўшчынскі.

Магілёўская вобласць: Глускі.

Мінская вобласць: Дзяржынскі.

"Полымя" -- 220600, Мінск, пр. Машэрава, 11, тэл.: прыёмная
23-61-84, дырэктар 23-61-84, гал. рэд. 23-95-24.

Гродзенская вобласць: Астравецкі, Бераставіцкі, Карэліцкі, Мас-
тоўскі, Свіслацкі, Смаргонскі.

Магілёўская вобласць: Краснапольскі.

Мінская вобласць: Салігорскі.

"Універсітэцкае" -- 220600, Мінск, пр. Машэрава, 11, тэл.:
прыёмная 23-58-51, дырэктар 23-58-51, гал. рэд. 23-98-10.

Гродзенская вобласць: Дзятлаўскі.

Магілёўская вобласць: Клімавіцкі, Слаўгарадскі, Шклоўскі,
Хоцімскі.

Мінская вобласць: Лагойскі.

"Ураджай" -- 220600, Мінск, пр. Машэрава, 11, тэл.: прыёмная
23-64-94, дырэктар 23-64-94, гал. рэд. 23-04-38.

Брэсцкая вобласць: Жабінкаўскі, Камянецкі, Кобрынскі, Маладзечскі.

Гомельская вобласць: Жыткавіцкі, Петрыкаўскі.

АРГАНІЗАЦЫЯНА-МЕТАДЫЧНЫ ЦЭНТР
ПА ВЫДАННЮ ГІСТОРЫКА-ДАКУМЕНТАЛЬНЫХ ХРОНІК

"ПАМЯТЬ"

220617, Мінск, ГСП, праспект Машэрава, 11, Дзяржсамдрук БССР
тэл: 23-58-25, 23-61-86, 23-67-18, 39-40-94.

Кіраўнік Цэнтра - Аляксандр Лявонавіч Петрашкевіч, канд. гіст.
наук, член СП БССР, тэл. 23-61-86.

Галоўны рэдактар - Уладзімір Барысавіч Ламека, тэл. 23-61-86.

Галоўны метадыст - Анатоль Паўлавіч Ярохін, тэл. 23-67-18.

Вядучы рэдактар - Міхась Захаравіч Башлакоў, член СП БССР, тэл.
23-61-86.

Рэдактар - Георгій Канстанцінавіч Кісёлёў, тэл. 39-40-94.

Рэдактар - Драбовіч Любоў Міхайлаўна, тэл. 34-46-97.

Складальнікі

Петрашкевіч А. Л. /кіраўнік цэнтра/, Башлакоў М. З., Кісёлёў Г. Н.,
Ламека У. В.

ЗМЕСТ

Арганіцыяна-метадычныя рэкамендацыі па стварэнню рукапісаў гісторыка-дакументальных хронік "Памяць"	1
Прыкладная структура гісторыка-дакументаль- ных хронік "Памяць" /план-праспект/	18
Адрасы архівы, бібліятэкі, музеі	27
Асноўная літаратура	32
Спіс рэспубліканскіх выдавецтваў, якія зама- цаваны за рэёнамі Беларусі па выданню хронік "Памяць"	34

Адказны за выпуск Башлакоў М.З.

Надрукавана на ратапрынце выдавецтва

Заказ № 536

Тыраж 400 экз.